

1

2

3

4

Dit moet je weten

12.000 jaar voor Christus

5000

2000

800

50 jaar voor Christus

Rendierjagers

Eerste boeren in Nederland

Mensen gaan brons gebruiken

IJzertijd begint

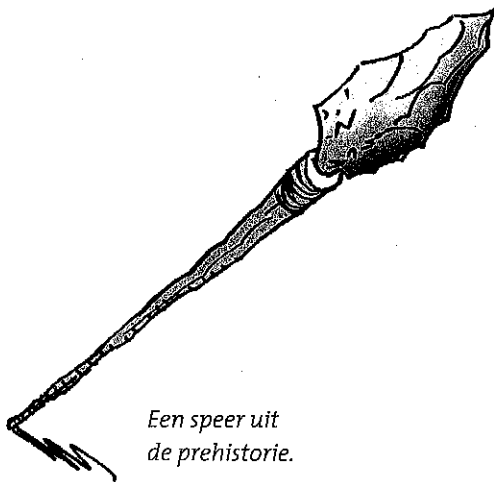
Romeinen in Nederland

Tijd van jagers en boeren

Met pijl en boog

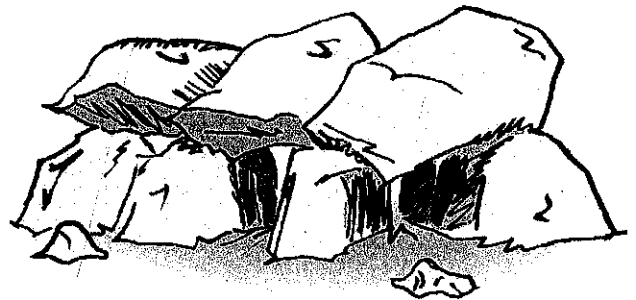
De tijd waarin de mensen nog niet konden lezen en schrijven, noemen we de prehistorie. De prehistorie begint met de steentijd. Hun belangrijkste gereedschap maakten de mensen van vuursteen. Met speren jaagden ze op rendieren. Alles wat ze nodig hadden, kwam van deze dieren. Van de huiden maakten ze kleren, tenten en waterzakken. Van botten en geweien maakten ze gereedschap. Jagers die in Zuid-Europa leefden, woonden ook wel in grotten. Heel langzaam werd het klimaat warmer. Daardoor kwamen er andere planten en dieren. De jagers gingen ook vissen en ze begonnen bessen en noten te verzamelen.

Een speer uit de prehistorie.

De eerste boeren

Zevenduizend jaar geleden leefden in Limburg de eerste boeren. Ze bleven langer op één plaats wonen dan de jagers. Ze gebruikten gereedschap van vuursteen en later van brons. De bronstijd begon ongeveer vierduizend jaar geleden. Zo'n drieduizend jaar geleden gingen de boeren ook gereedschap van ijzer gebruiken. Om hun eten te bewaren, maakten ze potten van klei. Een volk werd vaak genoemd naar de vorm van de potten. In Drenthe woonde het trechterbekervolk. Zij begroeven hun doden in hunebedden.

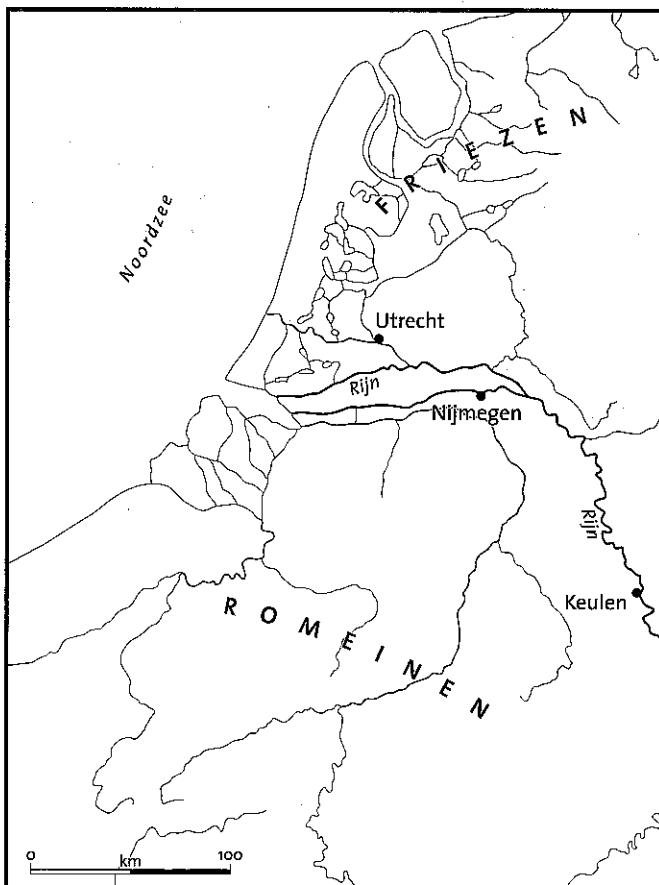
Wodan, Donar en andere goden

De boeren die hier woonden, noemen we Germanen. Zij geloofden in meerdere goden. Die woonden in het walhalla. De Germanen geloofden dat zij na hun dood ook naar het walhalla gingen. Tenminste, als ze dapper waren geweest. Belangrijke Germanen werden soms begraven met hun boot, paard of wapens. Daaraan konden de goden zien hoe belangrijk ze waren. De Germanen kwamen samen op heilige plaatsen in de natuur. Daar bespraken ze belangrijke zaken en er werden mensen gestraft. De Germanen kenden veel feesten. Met oudjaar werden de wintergeesten weggejaagd met vuren en veel herrie. Een ander feest was het zonnewende-feest, om de terugkeer van de zon te vieren. In plaats daarvan vieren we nu Kerstmis. Onze dagen van de week zijn genoemd naar Germaanse goden.

De Germanen kwamen samen op heilige plaatsen in de natuur.

De Romeinen komen

De Romeinen kwamen met hun grote legers naar West-Europa. In het jaar 50 voor Chr. waren ze ook in wat nu Nederland is. De Romeinen konden schrijven. Ze schreven over hun veroveringen en over de volken die ze tegenkwamen.

De Romeinen bouwden huizen van steen. Ze trokken tot de Rijn. Die rivier werd de noordgrens van hun rijk. Langs de Rijn bouwden ze forten, om te voorkomen dat andere volken ze zouden wegjagen. Ten noorden van de Rijn woonden de Friezen. Omdat hun land vaak overstroomde, bouwden ze hun boerderijen op heuvels. Zo'n heuvel heet een terp.

De Romeinen trokken tot aan de Rijn. Ten noorden van de Rijn woonden de Friezen.